

ÁRVAI ZSÓFIA–DÁVID ZSUZSANNA–VINCZE JUDIT¹

HITELINFORMÁCIÓS RENDSZEREK

A lakossági hitelezési aktivitás erőteljes felfutása miatt az utóbbi időszakban a háztartási szektort finanszírozó pénzügyi intézmények hitelezési kockázati is növekedtek. A kockázat mértékének emelkedése szükségessé teszi, hogy a hitelintézetek közötti információcsere hatékonyabbá válása révén a hitelezők teljesebb körű és megbízhatóbb információkhoz jussanak a hiteligénylők eladósodottságáról, fizetőképességéről és készségéről. Ebben jelentős támogatást nyújthat egy olyan központi lakossági adósnilyvántartó rendszer, amely nemcsak azokat az adósokat tartja nyilván, amelyek a törvényi előírások szerint meghatározott mulasztást elkövették (negatív lista), hanem minden olyan lakossági ügyfelet, amelynek kötelezettsége áll fenn valamelyik hitelintézettel, lízingcéggel vagy brókercéggel szemben (pozitív lista). A pozitív listás lakossági hitelnilyvántartó rendszer nem csupán a hitelintézetek, de a hitelintézetek ügyfelei számára is előnyöket hordoz, ugyanis a hatékonyabb információáramlás növeli a bankok közötti versenyt. Ez egyrészt a szolgáltatások színvonalának javulását eredményezheti, másrészt a kockázatok egyértelműbb megítélése révén a megbízhatóan teljesítő ügyfelek számára a kockázati felár csökkentését teszi lehetővé.

A cikk első része a nemzetközi gyakorlatot tekinti át részletesen és kitér a jövőbeni tendenciákra, valamint az Európai Unióban tapasztalható szabályozói kezdeményezésekre. A második rész ismerteti a hazai hitelinformációs szolgáltatás fejlődési folyamatát és jelenlegi helyzetét. Ezt követően – a nemzetközi tendenciák és a magyarországi adottságok figyelembevételével – vázolja azokat a lépéseket, amelyek a pozitív listás adósnilyvántartó rendszer kialakításához szükségesek, és részletesen ismerteti a hitelinformációs szolgáltatás fejlesztésével járó előnyöket.

Az 1990-es évek végétől a lakossági hitelezés erőteljesen bővült Magyarországon, ami más feltörekvő és tranzíciós országok-

hoz hasonlóan nálunk is elsősorban a gazdasági fellendüléssel együttjáró pénzügyi liberalizációnak tulajdonítható. A gazdasági növekedés megszilárdulása és a várható EU-tagság a háztartások reáljövedelmének fokozatos emelkedését vetíti előre, és

¹ A tanulmány a szerzők nézeteit tartalmazza, így nem feltétlenül tükrözi az MNB hivatalos álláspontját.

ez a háztartások részéről a fogyasztási és a beruházási kereslet növekedéséhez vezet, ami alapján a hitelállomány további számottevő növekedése valószínűsíthető. Ezzel egyidőben a bankrendszer háztartások számára nyújtott hiteleinek kínálata is növekszik részben a vissza nem fizetési kockázat csökkenése, részben üzletpolitikai megfontolások miatt. Hasonló folyamat játszódott le a kevésbé fejlett uniós tagországokban is az 1990-es évek során, ahol a háztartási szektor hitelállománya a múltban a fejlettebb országokhoz képest jóval alacsonyabb volt, és az 1990-es években egy új, jóval magasabb szinthez való közeledés ment végbe. (Portugáliában például a háztartási szektor pénzügyi kötelezettségei 1990 és 2000 között a GDP 15 százalékáról 62 százalékára nőttek, ami rendkívül meredek emelkedés egy évtized alatt.) Magyarországon a lakosság bankrendszerrel felvett hitelállománya a GDP 6 százaléka körül alakult 2001-ben, ami az eurózóna 46 százalék körüli átlagos mutatójához képest igen alacsony.

Magyarországon először a fogyasztói és személyi hitelezés lendült fel az 1990-es évek végén, ami azzal magyarázható, hogy ezek a hitelek kisebb törlesztő részleteket igényelnek és futamidejük rövid, illetve mert a jelzáloghitelezés intézményi és jogi feltételei nagyon elmaradtak voltak. A jelzáloghitelezés intézményi feltételeinek megteremtését követően hamarosan a szóban forgó hitelek is dinamikus növekedésnek indultak. Az EU-országokban az ingatlanhitelek/GDP arány többszörösen meghaladja a fogyasztási hitelek/GDP arányt, míg Magyarországon a fogyasztási hitelek állománya még 2001-

ben is majdnem kétszerese volt az ingatlanhitel-állománynak. 2000 óta azonban az ingatlanhitel-állomány növekedési üteme meghaladja a fogyasztási hitelekét, és ez a tendencia a jövőben is folytatódni fog. Az ingatlanhitelezés tömegessé válásának nagy hatása lesz, hiszen ez a fajta a hosszú lejáratú, relatíve nagyszámú hitel képes szignifikánsan megemelni a háztartások eladósodottsági szintjét.

Mindezek alapján várható, hogy Magyarországon a lakossági finanszírozás még intenzívebbé válik a jövőben, és ez a tevékenység lehet a banki közvetítés mélyülésének fő motorja. Az eladósodottsági szint növekedése természetes folyamat, ez ugyanis lehetővé teszi a háztartások számára fogyasztásuk életciklusuknak megfelelő simítását. Noha valószínűleg a magyar háztartások hitelállományának növekedése nem lesz olyan gyors és robbanásszerű, mint egyes kevésbé fejlett EU-országokban, a folyamat mindenképpen a bankrendszer hitelkockázatának növekedésével jár együtt. A lakossági hitelezés gyors felfutása nagy kockázatokat hordozhat a bankrendszer számára, hiszen a bankok kevesebb tapasztalattal rendelkeznek ebben az üzletágban, a hitelbírálati rendszer kevésbé kiforrott, mint a vállalati üzletágban. **A hatékony kockázatkezelés és scoring rendszer kialakítását jelentős mértékben akadályozza, hogy a magánszemélyek fizetőképességéről és készségéről, valamint eladósodottsági szintjéről a bankok nem rendelkeznek megfelelő információval.** Nagyon lényeges kockázati tényező továbbá, hogy a fejlett országokkal ellentétben hazánkban az elmúlt évtizedekben a háztartások-

nak nem gyülemlett fel tapasztalata a lakossági hitelek kezelésében piacgazdasági körülmények között, és kevésbé vannak tisztában adósságviselő képességükkel, mint a fejlett országok lakossága. Nem elhanyagolható az sem, hogy a lakossági hitelezés felfutásának kezdete, 1998 óta Magyarországot stabil gazdasági növekedés jellemezte, így nem volt lehetőség egy esetleges gazdasági visszaesés következményeinek megtapasztalására. Egy a közelmúltban készült és a háztartások eladósodási hajlandóságát vizsgáló tanulmány² kimutatta, hogy az eladósodási hajlandóságot növeli, ha az adott háztartásnak már volt korábbról hitele, azaz tisztában van az eladósodáshoz kapcsolódó teherviselő képességével. A vizsgálat ugyancsak rámutatott arra, hogy a fiatal háztartások eladósodási hajlandósága – összhangban az életciklus elmélettel – nagyobb, Magyarországon ez a különbség még inkább jellemző a korábbi generá-

ciók eladósodással kapcsolatos negatív tapasztalatai miatt.

A lakosság adósságviselő képességére vonatkozóan intő jel, hogy bár a GDP-hez és a rendelkezésre álló jövedelemhez viszonyított eladósodottsági szintek nemzetközi összehasonlításban igen alacsonyak, a felzárkózás üteme – a bankok prudents hitelezése mellett – nem lehet túlzottan gyors a pénzügyi vagyon relatív alacsony szintje miatt. Az 1. táblázatból látható, hogy a pénzügyi kötelezettségek/pénzügyi eszközök mutatóban nincs olyan jelentős különbség, mint a szokásos, GDP-hez vagy rendelkezésre álló jövedelemhez viszonyított eladósodottsági mutatókban.

Fontos megemlíteni, hogy a fentiekén túl nem elhanyagolható a makrogazdasági tényezők szerepe, ezen kockázatok méréséklése azonban elsősorban a gazdaságpolitika feladata, míg a hitelkockázat mikroszintű kezelése a bankoké.

1. táblázat

Pénzügyi kötelezettségek/pénzügyi eszközök 2000-ben (%)

Magyarország (2001)	12,5
Olaszország	13,0
Egyesült Államok	15,2
Franciaország	19,5
Nagy-Britannia	25,7
Japán	28,2
Kanada	31,5
Németország	41,1

Forrás: OECD és MNB

2 Árvai Zs. és Tóth I. J. [2001]

A hitelkockázat felmérésében és kezelésében nagy segítséget nyújthatnak az adós- és hitelinformációs rendszerek, ugyanis a nemzetközi gyakorlatban a lakossági hitelkockázat-kezelés és hitelbírálat egyik legfontosabb eszköze a hitelreferencia szolgáltatókon keresztül a természetes személyek hitelképességéről szerzett információk felhasználása. Az információcserén alapuló adós- és hitelinformációs rendszerek kialakításának legfőbb ösztönzője a hitelpiacokra jellemző adverse selection probléma, amely a hitelező és a hitelfeltevő közötti információs aszimmetriából ered, azaz abból, hogy a hitelfeltevő pontosabb információkkal rendelkezik a saját hitelvisszafizetési hajlandóságáról és képességéről, mint a hitelező.³ A hitelkérelmezőkkel kapcsolatos pontosabb és kiterjedtebb információk elérhetősége a hitelpiacok hatékonyabb működését eredményezi, mivel a hitelezők számára lehetővé teszi a visszafizetési kockázat pontosabb megítélését, és így a kérelmező hitelkockázatának jobban megfelelő hitelarázást. Azaz a jó adósok alacsonyabb kamatokkal juthatnak hitelhez, mint a kockázatosabb kérelmezők. Pagano és Jappelli [1993] kimutatja, hogy az információcsere csökkenti az adverse selection problémát és növeli a hitelezés volumenét. Az adós- és hitelinformációs rendszereknek további előnye, hogy csökkentik a morális kockázatot és fegyelmező erővel hatnak a hitelfeltevőkre, ugyanis az adós hiteltörténetének nyil-

vántartása negatív ösztönzőként hat a fizetési késedelmekre, a hitel vissza nem fizetésére, illetve a túlzott eladósodásra, hiszen jövőbeni hitelkérelmeiknél ezek az információk befolyásolják a kérelem sikerességét és a hitelnújtás feltételeit.

Bármennyire úgy tűnik is a fenti érvelés alapján, hogy a hitelezők számára csak előnyös lehet önkéntes alapon adós- és hitelinformációs rendszereket létrehozni, ez azonban nem minden körülmények között igaz. Vannak olyan esetek,⁴ amikor az információcsere egyes hitelezőknek veszteséget, másoknak pedig nyereséget okoz. Ilyen például, ha a hitelfeltevőkre vonatkozó információk túlzottan egyenlőtlenül oszlanak meg az egyes hitelezők között, ekkor ugyanis a többi szereplőnél jóval több felhalmozott információval rendelkező(k) számára nem éri meg megosztani az információit a többiekkel, mivel a hozzájárulása révén fokozódó versenyből adódó potenciális profitvesztése nagyobb, mint a cserébe kapott (kisebb mennyiségű) információból fakadó potenciális profitnyeresége. Ebben a helyzetben a legnagyobb szereplő(k) megakadályozhatják az önkéntes érdemi információcserét. Egy másik végletes esetben a hitelpiac túl elaprózott, és a szereplők nagy száma miatt nehézkes köztük a koordináció, és egyenként túl gyengék érdekeik érvényesítéséhez.

A fenti helyzetekben is igaz azonban, hogy az adverse selection és a morális kockázat csökkentéséből fakadó előnyök miatt társadalmilag optimális egy jól megtervezett adós- és hitelinformációs rendszer bevezetése. Ilyen rendszerek lé-

3 A hitelezésre jellemző aszimmetrikus információ és adverse selection problémák tárgyalását lásd Stiglitz és Weiss [1981] nagyhatású cikkében, amely az adós- és hitelinformációs rendszerek létjogosultságának elméleti alapjait is szolgálhatja.

4 Részletesebben lásd pl. Pagano és Jappelli [1993].

tezésének további, nem elhanyagolható előnye, hogy információt szolgáltatnak a pénzügyi stabilitásért felelős intézmények számára a pénzügyi rendszer felügyeletéhez és a kockázatok feltérképezéséhez. Ezért ha a hitelezők nem hajlandók önkéntes alapú információcserére, ésszerű egy kötelező információcserén alapuló rendszert bevezetni. A kötelező információcserén alapuló hitelnyilvántartó rendszereket és az önkéntes, piaci alapon szerveződő credit bürokat a későbbiekben részletesen bemutatjuk.

Mind az önkéntes, mind a kötelező információcserén alapuló rendszerek esetén felmerül a kérdés, milyen típusú információk szerepeljenek az adatbázisban. Bár a világon több példa található negatív listás hitelnyilvántartásra, **a nemzetközi gyakorlatra mégis inkább a pozitív listás rendszerek a jellemzők**, amelyek a hitelfelvevő hiteltörténetének nemcsak a negatív eseményeit (késedelmes vagy nem fizetés) tartalmazzák, hanem jóval teljesebb képet adnak az adott személy hitelképességéről (azaz a hitelkéselemmel nem rendelkező természetes személyek fizetési szokásaira, fizetési hajlandóságára és fizetőképességére vonatkozóan is rendelkeznek adatokkal). A pozitív listás rendszerek dominanciája nem véletlen, ugyanis ezen adatbázisok alapján a hitelezők jóval megbízhatóbban tudják előre jelezni modelljeik segítségével az adott személy kockázatoságát. A credit büro információtartalmának vizsgálatára több tanulmány is született,⁵ különösen figyelemre méltó

Barron és Staten [2000] munkája, amely többek között credit scoring modell szimulációkat tartalmaz arra vonatkozóan, milyen különbségeket eredményez a pozitív és a negatív versus csak negatív adatokhoz való hozzáférés a lakossági hitelek elérhetőségére és a vissza nem fizetési arányra (ezáltal a hitelek költségére) nézve. A szerzők az ausztrál, kizárólag negatív listás rendszer változóinak felhasználásával elvégzett credit scoring szimulációt (korlátozott modell) hasonlították össze az amerikai, pozitív és negatív információkat tartalmazó (teljes) modell szimulációjával. Az eredmények egyértelműen a pozitív listás rendszer előnyeit támasztották alá, és a tanulmány következtetéseit a következőkben lehet összefoglalni:

- Adott hitelkérelem-elfogadási arány mellett a korlátozott, negatív listás modell szimulációja jóval magasabb vissza nem fizetési arányokat eredményezett, mint a teljes, pozitív listás modell. Ez magasabb kockázati prémiumot, azaz magasabb hitelkamatokat von maga után a negatív listás rendszerben. Más negatív hatások is felléphetnek a hitelezés volumenének növekedésével párhuzamosan, ugyanis az új ügyfelek kockázatának kevésbé pontos értékelése miatt nőhet az önrész aránya, magasabbak lehetnek a hitelhez kapcsolódó díjak vagy alacsonyabbak a hitelkeretek.
- Adott vissza nem fizetési arány mellett a negatív listás modellben szignifikánsan alacsonyabb a hitelkérelem elfogadási arány, azaz a jó adósok egy részének kérelmeit elutasítják. Mindez visszafogja a lakossági hitelnyújtás vo-

5 Lásd pl. Chandler és Parker [1989] és Chandler és Johnson [1992].

lumenét, és különösen érzékenyen sújtja a magasabb kockázatú rétegeket (pl. fiatalok, rövid hiteltörténettel vagy alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők).

Az egyik legteljesebb információszolgáltatással jellemezhető pozitív listás rendszerrel rendelkező ország, az Egyesült Államok negyedszázados tapasztalatai alapján számos más előny is kimutatható. Egyrészt a lakossági hitelek elérhetővé váltak a korábban túlzottan kockázatosnak tartott háztartások számára is, és így szélesebb rétegek élhettek az életciklusuknak megfelelő fogyasztássimítás lehetőségével. A credit büroók révén elérhető információk híján egy hasonló mértékű hitelexpanzió a múltban a rossz hitelek jóval magasabb arányát eredményezte volna. Másrészt ahogy az ügyfelek függetlenedtek korábbi bankjuktól, a lakossági szolgáltatások terén erősödött a verseny, mivel a hitelinformációs rendszerek révén más hitelezők is jól fel tudták mérni a kockázatukat és ennek megfelelően árazni a hiteleket. Ez erősítette a versenyt a többi pénzügyi szolgáltatás terén is, hiszen az ügyfelek többé nem voltak egyetlen bankhoz „kötve”. A verseny nemcsak a bankok között élénkült meg, hanem új nem banki szereplőket is belépésre ösztönzött a hitelpiacra, ami által az árverseny még intenzívebbé vált és jótékonyan hatott a termékfejlesztésre. Barron és Staten [2000] megállapítja, hogy a felelősen kezelt személyi hitelinformációk hozzáférhetősége nagyban hozzájárult az amerikai pénzügyi szolgáltatások elmúlt évtizedben tapasztalt jelentős mértékű fejlődéséhez.

A tanulmány további részében az EU országok, valamint Cseh- és Lengyelor-

szág hitelnyilvántartó rendszereinek és credit büroóinak főbb jellemzőit mutatjuk be, kitekintve a legújabb nemzetközi tendenciákra és szabályozási kezdeményezésekre. Az utolsó fejezetben a magyarországi helyzetet vázolva kitérünk a hitelreferencia-szolgáltatás kialakításának folyamatára, a jelenleg működő hitelinformációs rendszerekre, valamint a lakossági pozitív listás hitelinformációs szolgáltatás bevezetésének legfontosabb kérdéseire.

NEMZETKÖZI TAPASZTALATOK

A következő, nemzetközi kitekintést nyújtó részben az Európában működő hitelinformációs rendszerek főbb jellemzőit írjuk le.⁶ Noha a világ legfejlettebb és legteljesebb hitelinformációs rendszerével az Egyesült Államok⁷ rendelkezik, tanulmányunk mégis az európai rendszerekre koncentrál, mivel hazánk uniós csatlakozási szándéka miatt az európai országok szabályozása és gyakorlata az, ami a számunkra a jövőben releváns lesz. Ráadásul az intézmények változatosságának köszönhetően, Európa megfelelő helyszín az ilyen típusú információmegosztás jellemzőinek és hatásainak tanulmányozására. Külön megvizsgáljuk továbbá a hitelreferencia-szolgáltatás jelen-

6 A tanulmány publikus hitelnyilvántartó rendszereket bemutató része alapvetően az alábbi cikkre támaszkodik: Jappelli-Pagano: Public Credit Information: a European Perspective, CSEF, University of Salerno and CEPR, May 2000.

7 Az amerikai hitelinformációs rendszerekkel kapcsolatban lásd pl. Barron és Staten [2000] tanulmányát. A világ további országainak hitelinformációs rendszereit tárgyalja Miller [2000].

legi helyzetét a régió országaiiban is (Csehország és Lengyelország).

Az Európai Unión belül minden ország rendelkezik olyan – egy vagy több – szervezettel, amely az ügyfeleknek nyújtandó pénz- és árukölcsönök elősegítése érdekében **hitelreferencia-szolgáltatással** támogatja a hitelezés biztonságát. Definíció szerint a hitelreferencia-szolgáltatás **a hitellekről, illetve kölcsönfelvevőkről szóló adatok begyűjtését, feldolgozását, nyilvántartását és meghatározott riportokon keresztül a hozzáférés biztosítását jelenti.**

A hitelreferencia-szolgáltatást nyújtó hitelinformációs rendszereknek alapvetően két típusát különböztethetjük meg:

- kormányzati háttérű (publikus) **hitelnyilvántartó** rendszerek (KHR)⁸;
- piaci alapon szerveződött **credit büroök** (CB).

Néhány országban az információmegosztás kizárólag hitelnyilvántartón (KHR) nyugszik. Máshol a kötelező információcsere együtt létezik az önkéntes cserével, amit a credit büroök hajtanak végre. Ez esetben a credit büroök működési területét jelenleg a kötelező információcsere szabályozásából adódó piaci rések jelentik. És megint más helyeken a hitelnyilvántartók hiányoznak, a hitelezők hitelinformációkat önkéntesen a credit büroóknak nyújtanak. A hitelinformációs rendszerek

működését tovább árnyalja, hogy az alapvető szerveződési típusok – központi hitelnyilvántartók és credit büroök – egyaránt léteznek a vállalati és a háztartási hitelpiacon is. De az egyes országok között eltérés mutatkozik abban, hogy a hitelpiacokon belül a hitelnyilvántartók milyen tényleges piaci szegmenst fednek le az adatszolgáltatók, illetve az adósok szempontjából.

A kormányzati háttérű hitelnyilvántartó rendszereket általában az adott ország központi bankja üzemelteti.⁹ Fő jellemzője a törvény általi szabályozottság, amelynek segítségével a központi bank megköveteli a felügyelete alá tartozó pénzügyi intézményektől, hogy adatot nyújtsanak a hiteleikről és kölcsönfelvevőikről. Ezt követően az eredeti adatszolgáltatók automatikusan kapnak vissza vagy lekérhetnek aggregált riportokat. A credit büroök önkéntes alapon, a piaci igények által életre hívottan alakulnak, vagy a gazdasági szereplők által közösen vagy piacorientált üzleti vállalkozásként üzemeltetve. A hitelezők, azért hogy információikat átadják a credit büroóknak, exkluzív hozzáférést kapnak a közös adatbázishoz.

A hitelnyilvántartó rendszerek és credit büroök kombinációjaként előfordul, hogy az információk kötelező cseréjét a központi bankok szervezik, együttműködve magánlebonnyolással, azaz a tényleges információcsere a kölcsönfelvevőkről credit büroó közvetítésével történik.

8 Public Credit Registers (PCRs) vagy Central Credit Register. A hitelnyilvántartónak létezik zártkörű változata (pl.: Görögország), amelyben a felügyeleti szerv kizárólag felügyeleti célú felhasználásra gyűjti össze és dolgozza fel az adatokat, azonban az információkat semmilyen formában nem juttatja vissza az adatszolgáltatók irányába. Ez azonban nem tekinthető – klasszikus értelemben vett – hitelnyilvántartónak.

9 A hitelnyilvántartó rendszerek felállítása a központi bankok keretein belül történt és a bankfelügyeleti tevékenység esetleges kiválása sem változtatott ezen.

⇒ **Az EU tagországokban működő hitelnilyvántartók (KHR) általános áttekintése.**

A hitelnilyvántartók „olyan információs rendszerek, amelyek hitelintézetek, központi bankok és más felügyeleti hatóságok számára nyújtanak információt a cégek és magánszemélyek egész bankrendszerrel szembeni eladósodottságáról”.¹⁰ Az EU tagországok közül az alábbiak rendelkeznek hitelnilyvántartó rendszerrel (zárójelben a létrehozás éve): Ausztria (1986), Belgium (1985), Finnország (1961), Franciaország (háztartási szektor:1989, vállalati:1984), Németország (1934), Olaszország (1964), Portugália (1977), Spanyolország (1983).

A hitelnilyvántartó rendszerek főbb jellemzői:

- Minden egyes tagország hitelnilyvántartó rendszerét a tagország saját jegybankja kezeli.
- A hozzáférés főként felügyeleti okok miatt csak az erre felhatalmazott központi banki stábon keresztül történhet, szigorú biztonsági szabályok közepette.
- A hitelnilyvántartó rendszereknek történő adatszolgáltatás kötelező minden pénzügyi intézmény számára, amely a központi bank felügyelete alá tartozik.
- A hitelnilyvántartó standard riportokban szolgáltat információt az adósokról az adatszolgáltató intézménynek.
- A hitelnilyvántartók adatszolgáltatói körében általában megegyezik azzal a pénz-

ügyi intézményi körrel, amely az adott országban a központi bank felügyelete alá tartozik (2. táblázat). A részvétel kötelezővé tétele természetesen együtt jár azzal, hogy az adatokat nem vagy nem megfelelően szolgáltató hitelezőket szankcionálási lehetőség fenyegeti. Az EU gyakorlatában szankciót ritkán szabnak ki, tekintettel az adatszolgáltatás rendszeres és pontos teljesítésére.

Jellemző a hitelnilyvántartó rendszerekhez való hozzáférésre az, hogy a tagok meghatározott időközönként rendszeresen, valamint egyedi kérésre is kapnak adatot. Az adatbázishoz csak Ausztriában korlátlan a tagok hozzáférése, a többi országban jellemző, hogy kizárólag a saját adósaikról, illetve az új hiteligenyilőikről kérhetnek le információt.

A hitelnilyvántartó rendszerek működése mereven szabályozott. A hitelnilyvántartó rendszerek mindig a **bizalmas adatkezelés** alapelve szerint működnek a résztvevő intézmények és az egyedi kölcsönfelvevők adatvédelmének érdekében. A résztvevő intézmények számára garantált, hogy az általuk szolgáltatott adatok kizárólag aggregált formában kerülnek terjesztésre, csak másik hitelnyújtó intézmény számára és csak hitelnyújtási célra. Az egyéni kölcsönfelvevők az adatvédelmi törvény révén fel vannak jogosítva arra, hogy vizsgálják és korrigálják a saját adatfájljukat a hitelnilyvántartó rendszerben.

A hitelnilyvántartó rendszerekre jellemző, hogy nem minden hitelről gyűjtnek adatot: azok meghatározott küszöbérték felett kerülnek be. A küszöbérték nem egységes az egyes országok hitelnily-

¹⁰ Az idézett definíciót az EU tagországok jegybankelnökeiből alakult bizottság bankfelügyeleti kérdésekkel foglalkozó jelentésében tették közzé 1992 októberében.

2. táblázat

A hitelnyilvántartókban részt vevő intézmények az EU egyes országaiban

Ország	Résztvevő intézményi kör
Ausztria	Nemzeti pénzügyi intézmények, biztosítók, lízing és faktoring cégek, valamint ezek külföldi leányvállalatai
Belgium	Nemzeti hitelintézetek és külföldi leányvállalataik
Franciaország	Nemzeti hitelintézetek és külföldi fiókintézeteik, lízing és faktoring cégek
Németország	Nemzeti hitelintézetek és külföldi leányvállalataik, nemzeti biztosító társaságok
Olaszország	Nemzeti hitelintézetek és külföldi leányvállalataik, külföldi bankok olaszországi fiókintézményei
Portugália	Nemzeti hitelintézetek, külföldi bankok portugáliai fiókintézményei, lízing, faktoring cégek és hitelkártya-társaságok
Spanyolország	Nemzeti hitelintézetek, külföldi bankok portugáliai fiókintézményei, lízing és faktoring cégek

vántartó rendszereiben, de a legtöbb országban meglehetősen magas, aminek következtében a **háztartási és a kisvállalkozó hiteladatok jelentős része kimarad az adatgyűjtésből**. További ok, ami miatt a hitelnyilvántartó rendszerek nem tudnak adatot szolgáltatni a háztartások eladósdottságáról az, hogy a pénzügyi vállalatok és a hitelkártya-társaságok – amelyek a háztartási hitelezés jelentős szereplői – általában a központi bankok felügyeleti hatáskörén kívül esnek, és ezért mentesítve vannak az adatszolgáltatás alól. Két országban (Belgium és Franciaország) a hitelnyilvántartó rendszer lefedi a háztartási hitelezést, ez a piaci szegmens azonban egy elkülönített, specializált hitelnyilvántartó tevékenység és csak negatív információt (késedelmek és hátralékok) szolgáltat.

A hitelnyilvántartó rendszereknek járulékos, mindazonáltal fontos funkciója az, hogy **felügyeleti célra is felhasználják** azokat. Az adatok ugyanis mindig teljes részletettséggel hozzáférhetőek a bankfelügyeleti tevékenységhez. A hitelnyilvántartó rendszerek nyújtják a statisztikai bázist a felügyelő hatóságok számára a **nagykockázat-vállalások** naprakész áttekintéséhez. A hitelnyilvántartóban lévő adat kritikus lehet egy kölcsönfelvevő hirtelen támadt fizetéseképtelensége esetén, lehetővé téve a felügyelő hatóság számára a bank teljes kockázati mértékének becslését vagy az egyes bankok kockázati szintjét az adott kölcsönfelvevővel, felvevőkkel szemben. Ugyancsak a felügyeleti célú felhasználás magyarázza, hogy egyes országokban a jelentés nem csak hitelada-

tokról szól. Németországban a hitelintézeteknek a kölcsönfelvevők tőkéjének 25 százalékát meghaladó **befektetéseiket** is jelenteniük kell.

Jelenleg az uniós országok hitelnyilvántartó rendszerei erőteljesen támaszkodnak a korszerű számítástechnikai rendszerekre és fejlett szoftverekre, valamint közvetlen elektronikus kapcsolattal menedzselik a kétirányú adatáramlást a hitelnyilvántartó rendszerek és a résztvevők között. Ez a tény magyarázza a hitelnyilvántartó rendszerek alacsony élőlátási-igényét.

⇒ Főbb különbségek az EU tagországok hitelnyilvántartói között.

A hitelnyilvántartó rendszerbe szolgáltatandó adatok köre országonként eltérő. A főbb különbségek a hitelekre vonatkozó küszöbérték, a gyűjtött információk típusa és az adattárolás és -visszakeresés kialakítása (hiteltörténet) tekintetében vannak.

- Küszöbérték

A hitelnyilvántartó rendszerek minden esetben meghatározzák a jelentési küszöbértéket, ami azonban meglehetősen széles skálán mozog. A skála egyik vége Németország és Ausztria, ahol a küszöbérték olyan magas, hogy a hitelnyilvántartó rendszer csak a nagy hitelfelvevőkre fókuszál. Ugyanakkor a hiteleket nemcsak egyedi kölcsönfelvevők szerint, hanem cégcsoportra vonatkoztatva is konszolidálja. A pénzügyi holding vállalatok ellenőrzésének előtérbe kerülésével az ilyen irányú igény más országokban is növekszik, még a kis- és közép méretű vál-

lalkozásokat illetően is. A skála másik végén Portugália van, ahol az alacsony jelentési küszöbérték következtében az ot-tani hitelnyilvántartó rendszer hatékonyan lefedi a háztartási szektort is.

Világosan látható, hogy minél magasabb küszöbértéket állítanak be a szabályozók, annál kevésbé képesek az adóso-kat lefedni. Ebből következik, hogy a **küszöbérték azt a piaci határvonalat is meghatározza, ahol a credit büroák a hitelnyilvántartó rendszerekkel folytató piaci verseny nélkül képesek működni**. A credit büroáknak figyelembe kell venniük, hogy a piaci küszöbérték felett a hitelezőknek a hitelnyilvántartó rendszerbe mindenképpen kell adatot szolgáltatniuk, és onnan visszafelé információhoz is jutnak.

- A gyűjtött információk típusa

A másik fontos különbség a gyűjtött információk típusára vonatkozik. Néhány esetben pozitív (hiteladat) és negatív (ké-sedelmek és hátralékok) információkat egyaránt begyűjtene a cégekről. Más-hol, pl. Németországban és Ausztriában, csak pozitív információt, míg Portugáliá-ban csupán negatív információt gyűj-te-nek. A háztartási hitelek hitelnyilvántar-tója Belgiumban és Franciaországban is kizárólag negatív információt gyűjt.

- Adattárolási és visszakeresési lehetőség

Az egyes országok eltérő gyakorlata megmutatkozik a rendszerekben kialakít-tott visszakeresési lehetőségekben is. Bel-giumban például a háztartási hitelek hitel-nyilvántartó rendszerében a visszakeresé-si lehetőség arányos a kölcsönfelvevő

helytelen magatartásával. A késedelmek hosszabb ideig őrződnek meg az adatbázisban, mint a hátralékok, a hitelnyilvántartók alapvető szerepét bizonyítva. Előbb-utóbb minden esetben „felejt” a hitelnyilvántartó, így adva egy „második lehetőséget” a késedelembe eső adósnak. Ez nemcsak méltányossági alapon igazolható, hanem a gazdasági hatékonyság is indokolja. Egy végtelen memóriával rendelkező hitelnyilvántartó rendszer ellehetetlenítené egy valaha már késedelembe esett adós újabb projektjének indítását vagy akár munkavállalását, és előre elriasztaná az embereket az eladósodástól, félvén a késedelembe esés lehetőségétől.

A rendszerek általában korlátlan hozzáférési lehetőséget nyújtanak arra, hogy a hitelezők monitorozzák saját adósaikat, de ugyanakkor akadályozzák azt, hogy a hitelnyilvántartás adatait eszközként használják más bankok piaci területére történő behatolásához.

Az olasz hitelnyilvántartó rendszer tekintetben eltér az általános gyakorlattól a rendszer azon tulajdonságát tükrözve, hogy képes elősegíteni a hitelezők közötti hatékony versenyt. A rendszer minden hitelezőnek teljes képet ad bármelyik létező kölcsönfelvevőről, függetlenül attól, hogy az adatkérő maga hitelezi-e, új hitel felvevőről azonban csak egy évre visszamenő információt tesz közzé.

⇒ **Közös európai hitelnyilvántartó rendszer kialakításának akadályai.**

A hitelpiacok integrálódásával felmerült egy európai hitelnyilvántartó rendszer kialakításának igénye. A hitel-

nyilvántartó rendszerek azonban – ha nem is kizárólagosan – az egyes tagországok belső piacainak lefedésére orientálódnak. Például az olasz bankoknak a külföldi fiókintézményeik hiteleiről is jelenteniük kell az olasz hitelnyilvántartó rendszerbe. Ám ezek a hitelek nem kerülnek be a fiók telephelye szerinti hitelnyilvántartóba. Hasonlóképpen, az olasz cégek felvehetnek kölcsönt külföldről úgy, hogy az nincs az olasz hitelnyilvántartóba jelentve. A példát végiggondolva egyértelmű, hogy **a nemzeti hitelnyilvántartó rendszerek elvesztették a teljes körű, megbízható és pontos információnyújtó képességüket a cégek teljes eladósodottságról.**

Az egyes országok hitelnyilvántartó rendszereinek különbözősége miatt az EU minden múltbéli erőfeszítése sikertelen maradt egy nemzetközi hiteljelentő rendszer (credit reporting system) létrehozására. Az országok nem tartják elegendőnek a hiteljelentő rendszert, hanem ragaszkodnak ahhoz, hogy tényleges központi adatbázisra épülő, nemzetközi hitelnyilvántartó rendszer jöjjön létre.

A meglévő hitelnyilvántartó rendszerek összehangolása alapvetően két akadályba ütközik: az egyes hitelnyilvántartó rendszerek eltérő információtechnológiai alkalmazásából eredő problémákba, illetve az egyes nyilvántartások teljesen különböző tervezésébe. Az utóbbiak közül csak néhányat végiggondolva – kiterjesztésük, a jelentési küszöbérték, a visszafelé közreadott információ típusa, az adatvédelmi klauzulák – is érzékelhető, hogy a hitelnyilvántartók integrálása több problémát vet fel. Ráadásul a hitelnyilvántartó

rendszerek a versenyszférán kívül tevékenykednek, ami erősíti a bürokratikus vonásokat, és egyben gyengíti a piaci igényekre való gyors reagálási kényszert.

Első lépésként, a kooperáció érdekében, a működő hitelnyilvántartó rendszerek speciális esetekben hajlandóak adatokat is cserélni az egyes kölcsönfelvevők eladósodottságáról határon túllépően is. Az ilyen típusú információk azonban csak felügyeleti céllal hasznosíthatóak. A kölcsönfelvevők külföldi eladósodottságát mutató adatokhoz való banki hozzáférést ez idő tájt tervezik a hitelnyilvántartó rendszerek.

Összességében elmondható, hogy az Európai Unió országaiban egyelőre sem a törvényi követelmények, sem pedig a technikai és szervezési problémák megoldása nincs azon a szinten, hogy prognosztizálható legyen, mikor válik az EU együttműködés hatékonyra ezen a területen. **Hosszú távra előretételezve, a nemzeti hitelnyilvántartó rendszereket fokozatosan ki-szoríthatják a multinacionális, üzleti alapon működő credit bürók.** Mindenesetre az újonnan felmerülő kihívások megoldása a kialakított rendszerek kompatibilitásának függvénye. Ebben a dimenzióban gondolkodva megállapítható, hogy a később jövők jobb pozícióba kerülhetnek, mint azon elődeik, amelyek rendszerei nem vagy csak nagy ráfordítás árán alakíthatóak át.

Újabb hitelnyilvántartó rendszer kialakításának ott van létjogosultsága, ahol a credit bürók spontán módon nem képesek létrejönni (pl. koordinációs akadályok miatt). Ez esetben a KHR orvosolhatja a credit bürók hiányát vagy a hitelezői jogok gyenge védelmét. Ezért nagy a valószínűsége annak, hogy a felügyeleti hatóságok hitelnyil-

vántartó rendszert alapítanak elsősorban azokban az országokban, ahol az ügyfelek viselkedése megkeseríti a banki kapcsolatokat, vagy ahol az intézményi struktúra egyéb elemei nem nyújtanak megfelelő védelmet a hitelezői jogok érvényesítésének.

⇒ Az EU tagországokban működő credit bürók (CB) általános áttekintése.

Ezeket a szervezeteket jellemzően a gazdasági szereplők közösen hozták létre, de léteznek profitorientált magánvállalkozásként is. Legfontosabb jellemzőjük, hogy **a résztvevők önkéntes alapon csatlakoznak.**

A piaci szegmensük határait jelenleg az egyes nemzeti államokban lévő szabályozás határozza meg, mivel alapvetően a kötelező tagsággal létrehozott hitelnyilvántartók működési területén kívül tevékenykednek, illetve azokban a szegmensekben, ahol a hitelnyilvántartók nem képesek hatékonyan működni. Ebből következően a credit bürók jelentős szerepre azokban az országokban tettek szert, ahol vagy egyáltalán nincs publikus (az adatszolgáltató felé az adósokról riportokat visszaszolgáltató) hitelnyilvántartó rendszer (Anglia, Görögország), vagy a hitelnyilvántartó számára jelentendő adatok küszöbértéke magas (Ausztria, Németország).

A credit bürók által lefedhető piaci terület három irányból közelíthető meg:

A kihelyezés nagysága. Mint már említettük, a hitelnyilvántartók csak egy meghatározott küszöbérték felett gyűjtenek adatot, ami általában egybeesik a közép- és nagyvállalati szektor lefedésével. A credit bürók működési területe ezért

jellemzően a retail üzletág, döntően a fogyasztási és jelzálog-hitelezés.

Az adatszolgáltatók köre. Egyrészt, a hitelnyilvántartó rendszereknek adatszolgáltatásra kötelezett intézmények köre általában szűkebb, mint a hitelezéssel ténylegesen foglalkozók köre. Sok esetben ugyanis a felügyeleti hatáskör nem fedi le a potenciális adatszolgáltatói kört, pl. a kártyatársaságokat. Másrészt a credit bírók – üzleti alapon – bevonnak olyan adatszolgáltatókat, amelyek az adósok fizetőképességének megítélésében segítik a hitelezőket, pl.: telefontársaságok, közüzemi díjbeszedők, adóügyi adatnyilvántartók. A credit bíróknak lehetőségük van részletesebb adatokat nyújtani az egyedi hitelekről és vegyítik a hiteladatokat más forrásokból – bíróság, lízing, föld- és ingatlanhivatali nyilvántartás, adóhatóságok – származó adatokkal.

Nemzetközi hitelreferencia-szolgáltatás. A korábbi fejezetben már bemutattuk, milyen nehézségek állnak a publikus hitelnyilvántartók előtt a nemzetközi hitelreferencia-szolgáltatás kiépítését illetően. A piacorientált üzleti vállalkozások azonban gyorsabban és hatékonyabban képesek reagálni a hitel- és tőkepiacok integrálására.

⇒ Egyes európai országok gyakorlata.

Németországban¹¹ két jelentős credit bíró van, a BUNDES-SCHUFA és a Creditreform Experian GmbH.¹² A SCHUFA-t

11 Köszönetet mondunk Szalay Györgynek a német nyelvű anyagok lefordításáért.

12 A SHUFA a CRIF Group, míg a Creditreform Experian az angol-amerikai GUS multinacionális cég érdekltségébe tartozik.

(Általános Hitelbiztosítási Védsvövetség) a gazdasági szereplők hozták létre, elősegítendő a szerződéses partnerek ügyfeleinek nyújtandó pénz- és árukölcsönök értékelését. Németországban nyolc regionális SCHUFA társaság működik. Az önállóan működő regionális SCHUFA társaságokat egy szövetségi szervezet öleli fel (BUNDES-SCHUFA), amely koordinálja a feladatokat és egységesíti a tagok munkafolyamatait.

A SCHUFA szerződéses partnerei az összeurópai piacon elsősorban bankok, takarékszövetkezetek, hitelkártya- és lízingtársaságok, kereskedelmi és telekommunikációs cégek, melyek természetes személyek részére pénz- vagy áruhitelt nyújtanak. Az együttműködés alapja egy szerződés, amely a partner és az illetékes regionális SCHUFA tagszervezet közötti adatcserét szabályozza. A partnereknek szerződés szerinti kötelezettségük a kölcsönös információnyújtás, valamint a tudomásukra jutott információk továbbítása.

A SCHUFA társaságok alapvető tevékenysége:

- Adatok (egy adott időszakra vonatkozó teljes bankszámlaforgalom, valamennyi hitelfelvétel, valamennyi fizetési és törlesztési hátralék, illetve az összes olyan hitel, amelyet nem az eredeti szerződéses feltételekkel fizettek vissza) gyűjtése, feldolgozása, folyamatos aktualizálása, valamint a szerződött partnerek rendelkezésére bocsátása.
- Adatok tárolása, az alábbi tárolási időre:
  - egyedi megkeresésre elkészített információk esetében 1 év;

- standard adatszolgáltatás keretén belül begyűjtött információk esetében 3 év;
  - folyó (zsíró)- és hitelkártya-számlákra vonatkozó valamennyi információ azonnal törlődik, ha a számlát megszüntették;
  - hitelezői jogviszonnyal összefüggő információk esetében 3 év.
- Scoring program (ASS). A rendszer a már rendelkezésre álló alapinformációk felhasználásával a potenciális kockázati tényezők feltérképezésére szolgál. Segítségével megbecsülhető az adott hitel vissza nem fizetésének valószínűsége.
  - Hitelképességi igazolás kiállítása. A SCHUFA tevékenysége a magánügyfelek igényeit is kiszolgálja, mivel egy magánügyfél kérésére részére hitelképességi igazolványt állít ki, ami a továbbiakban megkönnyíti hitelfelvételi esélyeit.
  - Kintlévőségek behajtásának elősegítése. A SCHUFA társaságok felvesznek megbízást olyan ügyfelek felkutatására is, amelyek a szerződéses partner számára elérhetetlenné váltak, de hitel- vagy egyéb tartozásaik még vannak.
A bankok ügyfeleiket hitelfelvétel esetén ún. SCHUFA-nyilatkozat aláírására kérik fel, melynek alapján – az adatvédelmi előírások betartása mellett – adataikat a SCHUFA részére átadhatják, és más szerződéses partner részére továbbadhatják. Ugyanakkor a SCHUFA biztosítja a jogot arra is, hogy valamennyi ügyfél saját anyagába betekintést nyerjen, hogy az esetleges tévedéseket mielőbb korrigálni lehessen. A SCHUFA részére megküldött

adatok az adatvédelmi törvény értelmében teljes védelmet élveznek, erről a szervezet gondoskodik. A közös európai piacon külföldi bankok részére is lehet adatot átadni. Ennek érdekében a SCHUFA az adott ország társintézményével veszi fel a kapcsolatot. Az adatok védelmét az EU ide vonatkozó jogszabályai ebben az esetben is garantálják.

Nagy-Britanniában két meghatározó cég nyújt hitelreferencia-szolgáltatásokat, az Equifax és az Experian.¹³ Gyakorlatilag az ország majd' mindegyik felnőtt lakosáról rendelkeznek adatállománnyal. A hiteldossziék a következőket tartalmazzák:

- Nevek és címek a választási névjegyzékből, fennáll-e bármilyen peresített követelés a kölcsönfelvevővel szemben, van-e korábban kifizetetlen hitel vagy adósság. Ezek az információk minden hitelező számára hozzáférhetők.
- Milyen kölcsönök vagy hitelmegállapodások állnak fenn a kölcsönfelvevőnél, amelyekből fizetési kötelezettségek származnak. Ezek az információk csak azok számára hozzáférhetők, akik maguk is hasonló adatokat nyújtanak ügyfeleikről.
- Az adatok két évre visszamenőleg ellenőrizhetők.

⇒ **Nemzetközi tendenciák a credit büroók működésében.**

Az utóbbi években megfigyelhető a **credit büroók regionális és globális együttműködése** az adatok kölcsönös

¹³ Az Equifax a CRIF Group, míg a Experian a GUS érdekeltségi körébe tartozik.

hozzáferése érdekében, követvén a határon átnyúló szolgáltatások tendenciáját. Egy másik **hangsúlyos jelenség az üzletágban, hogy multinacionális scoring cégek** (pl. az olasz CRIF Group Ltd., az angol-amerikai GUS) **jelentek meg a piacon**, amelyek fejlett szolgáltatások igénybevételeit teszik lehetővé a hitelezők számára. E multinacionális cégek a már meglévő credit bürok hitelreferencia-szolgáltatását kiegészítve, azok adatbázisára építve fejlett scoring, piaci elemzési, illetve pénzügyi analízis szolgáltatásokat kínálnak.

Európa egyik legjelentősebb expanzív hitelinformációs cége a CRIF, amelyet credit büroként 1989-ben alapítottak Olaszországban. Szolgáltatásait továbbfejlesztve megalapította a CRIF Groupot, amely a retail piacokra fókuszálva a hitelnyújtási döntéshozókészítő rendszerek és adatbázisok tervezésére, fejlesztésére és kezelésére specializálódott. A CIRF alapvető hitelreferencia-szolgáltatása – az ügyfelek igényeinek megfelelően – kiegészül pénzügyi elemzéssel, adatszolgáltatással és monitoring tevékenységgel.

Napjainkban a CRIF Group jelen van a világ legtöbb országában. Terjeszkedése folyamatos, felvásárlással (Nagy-Britannia), alapítással (USA, Florida), egyesüléssel (Németország, Ausztria), szövetséggel (USA, Csehország, Mexikó, Kanada) és társulással (Németország, Hollandia, Írország és Dánia).

A credit bürok 1990-ben létrehozták európai szövetségüket, a Fogyasztói Hitel Információ Szolgáltatók Szövetségét¹⁴

(továbbiakban: ACCIS). A szervezet célja összeegyeztetni és képviselni a tagok – az európai fogyasztási hitelinformációs cégek – érdekeit. Az ACCIS tagjai európai cégek teljes jogú, és Európán kívüli cégek társult tagként. A tagok lehetnek tagok által közösen tulajdonolt szervezetek, profitorientált kereskedelmi cégek, állami tulajdonban lévő szervezetek, pozitív és negatív információ szolgáltatók.

Jelenleg az európai credit bürok érdeklődésének középpontjában álló témakörök az alábbiak:

- **Adatvédelem kérdésköre**

Az ACCIS tagjai folyamatosan együttműködnek az Adatvédelmi Direktíva érvényre juttatásában minden egyes tagországban.

- **Határon átnyúló hitelreferencia-adatszolgáltatás**

Kialakítottak egy keretszerződést, amely támogatja a tagokat abban, hogy partnereik számára a hitelinformációs szolgáltatást Európa-szerte nyújthassák.

- **Fogyasztási Hitel Direktíva**

Az ACCIS folyamatosan és aktívan részt vesz a Fogyasztási Hitel Direktíva és a határon átnyúló pénzügyi szolgáltatások alakításában. Ez a téma különösen aktuális, mivel az EU erre vonatkozó 87/102/EEC direktívája jelenleg átdolgozás alatt van. Az új szabályozással a Bizottság kettős célt tűzött maga elé: az új direktíva egyrészt a korábbi direktíva életbe lépése óta jelentősen megváltozott helyzetet (új fogyasztói hiteltermékek, erősen megnövekedett hitelezés) kívánja tükrözni, másrészt alkalmat teremt az EU-n belüli további harmonizációra és az egységes piac kialakulásának elősegítésére. Az új

¹⁴ ACCIS (The European Association of Consumer Credit Information Suppliers).

direktíva a korábbinál általánosabb érvényű lesz, és nemcsak a fogyasztói hitelek-re vonatkozik majd, hanem a lakosságnak nyújtott hitelek tágabb körét és aspektusát kívánja szabályozni, pl. a jelzáloggal fedezett fogyasztói hitelek-re is ki fog terjedni. A javaslat a hitelinformációs rendszerek működésének és szabályozásának kérdéseire is kitér. Az egyes országok közötti harmonizáció érdekében a javaslat szükségesnek tartja azt, hogy az egyik tagország hitellezőjének ugyanolyan feltételekkel legyen hozzáférési lehetősége egy másik tagországban működő hitelinformációs rendszerhez, mint a saját országában.

⇒ **Hitelinformációs rendszerek a régió országában.**

A régió legfejlettebb hitelinformációs rendszerével Lengyelország rendelkezik, ahol 2001. év elejétől működik credit büro. Csehországban folyamatban van egy credit büro felállítása, míg Magyarországon a már működő negatív listás hitelnyilvántartó rendszer teljes listássá történő átalakítására készült javaslat.

Az első **csehországi credit büro (CCB)** létrehozására 2001 októberében írtak alá szerződést. A CCB részvényesei közé a CRIF Group, az amerikai TransUnion LLC és a cseh Aspekt Kilcullen cég tartozik. A partnerek között a legnagyobb cseh kereskedelmi bankok szerepelnek. Az új adatbázis 2002 elejétől működik, az EURISC – a CIRF által általánosan használt – információs technológia segítségével. A jövőben, a bankokon túlmenően várható más cégek – lízing, telekommunikációs cégek, biztosítók és egyéb banki szervezetek –

részvétele is a büroban. A CCB jelenleg még nem tagja az ACCIS-nak.

A **lengyel credit büro (BIK)** 2001. évtől működik és a kereskedelmi bankok megközelítőleg 40 százaléka vesz részt benne adatszolgáltatóként és adatfelhasználóként. Tekintettel arra, hogy az alapítók egyben a legnagyobb lengyel kereskedelmi bankok, a BIK a lengyel hitelpiac 80 százalékát lefedi. Jelenleg csak a banki ügyfelek hitelinformációit tartalmazza az adatbázisa, de tervezik az egyéb hitelközvetítők, biztosítók, lízingcégek és telekommunikációs társaságok bevonását is az adatbázis bővítése érdekében.

A rendszert – többéves tapasztalatgyűjtést követően – a lengyel viszonyokra építve, saját fejlesztésként dolgozták ki. A BIK negatív és pozitív információkkal egyaránt szolgál a hiteladósokról. A tapasztalatgyűjtést támogatta az is, hogy 1998–2000 között az Experian céggel szerződtek a credit büro kialakítására és működtetésére, ami ugyan nem vezetett sikerre, de az együttműködés során már beléptek a credit bürok európai szövetségébe. Ez nagymértékben elősegítette, hogy az EU irányzatokat és ajánlásokat figyelembe vegyék. A rendszerük egyik lényeges filozófiai eleme a rugalmasság, aminek következtében felkészültek a külföldi hiteladat-szolgáltatókkal történő adatcserére. Együttműködésük egyelőre az osztrák, német és olasz credit bürokkal van, de a szövetség tulajdonában lévő összekötő szoftver révén a kompatibilitást meg lehet teremteni más tagokkal is. Terveik szerint előrelépnek a hitelértékelő rendszerek kialakítása felé annak érdekében, hogy termékként kínálhassanak scoring és piac-

elemzési szolgáltatást is. A BIK jelenleg nem kapcsolódik multinacionális scoring céghez, de tagja az ACCIS-nek.

MAGYARORSZÁG

⇒ A hitelreferencia-szolgáltatás története.

Magyarországon a hitelreferencia-szolgáltatási tevékenység az USA-hoz és a nyugat-európai országokhoz képest viszonylag rövid múltra tekint vissza. Bár már a pénzügyintézetekről és pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXII. törvény (Pit.) is előírja, hogy nem jelenti a banktitok sérelmét a pénzügyintézetek által létrehozott és működtetett központi pénzügyintézeti hitelinformációs rendszernek történő adatszolgáltatás, illetve a rendszerből a pénzügyintézetek által történő lekérdezés, ebben az időszakban a pénzügyi közvetítő rendszer fejlettsége még nem tette lehetővé egy bankközi hitelnyilvántartó rendszer létrehozását.

Az első fontos lépést a bankközi hitelinformációs rendszer kialakításának folyamatában a Pit. 1993. évi módosítása jelentette, amely minden pénzügyintézet számára előírta, hogy csatlakoznia kell egy, a felügyelet által elismert központi hitelnyilvántartó rendszerhez. A törvényt módosítást követően nyolc hazai bank¹⁵ megalapí-

totta a Bankközi Informatikai Szolgáltató Rt.-t (BISZ) amelynek feladata volt a Bankközi Adósnilyvántartó Rendszer (BAR) kiépítése és üzemeltetése. (a BAR-ra később részletesebben kitérünk).

A hitelinformációs rendszer kialakítását az 1992. évi hitelkonszolidáció, valamint az 1993. évi bank- és adóskonszolidáció tapasztalatai tették alapvetően szükségessé. A konszolidált hitelállomány egy része ugyanis olyan vállalatokkal és egyéb jogi személyiségű társaságokkal szemben fennálló követelés volt, amelyek kihasználták, hogy a bankok közötti információáramlás nem megfelelő, s ez lehetőséget adott a vállalatoknak arra, hogy több banknál is hitelt vegyenek fel, amelyek együttes összege már meghaladta a teherviselő képességüket. A bankok alulinformáltsága jelentős mértékben növelte a hitellezés kockázatait, s nemcsak a pénzügyi rendszer, de az egész magyar gazdaság számára jelentős veszteségeket okozott.

Az 1996. évi jogszabályi változások a központi adósnilyvántartó rendszer adatszolgáltatói körének bővülését eredményezték, ugyanis a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (továbbiakban: Hpt.), valamint az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapír tőzsdéről szóló 1996. évi CXI. törvény (továbbiakban: Épt.) értelmében már nemcsak a hitelintézetek, hanem a lízingscégek és a brókercégek számára is kötelezővé vált az adatszolgáltatás a BAR-ba, amennyiben ezek az intézmények hitelezési tevékenységet folytattak.

Az 1996. évi Hpt. ugyanakkor a központi adósnilyvántartó rendszer fejlődése

¹⁵ Budapest Bank, Inter-Európa Bank, Magyar Hitelbank, Küllkereskedelmi Bank, Takarékbank, Kereskedelmi és Hitelbank, Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt, Postabank. Ezt követően az 1995-ös tőkeemelés során további négy bank (Commerzbank, Creditanstalt, Magyar Fejlesztési Bank, Mezőbank) és a Füzesabony és Vidéke Takarékszövetkezet csatlakozott a tulajdonosi körhöz.

útjába akadályt is beépített azáltal, hogy kifejezetten megtiltotta a természetes személyek adatainak kezelését a központi hitelinformációs rendszer számára. Hozzá kell azonban tenni, hogy a természetes személyekre vonatkozó információk cseréjére ebben az időszakban még nem is mutatkozott túlságosan nagy kereslet, ugyanis a lakossági hitelezéstől annak magas kockázata és jelentős beruházási igénye (megfelelő informatikai háttér kiépítése) miatt a kereskedelmi bankok döntő többsége még távol maradt, s az OTP Bank lényegében monopolhelyzetben volt ezen a piacon. A 90-es évek végétől azonban egyre több kereskedelmi bank kapcsolódott be a lakossági hitelezésbe. A lakossági hitelpiac többszereplőssé válását követően jelentkezett az a jogos igény, hogy a kereskedelmi bankok lakossági szektorhoz tartozó adósaikról is információt cseréljenek. Ehhez azonban módosítani kellett a vonatkozó törvényi előírásokat.

A Hpt. 1998-ban hatályba lépő módosítása már a természetes személyek adatainak továbbítására is lehetőséget teremtett, de csak abban az esetben, ha a törvényben előírt mértékű hitelmulasztást követték el. A természetes személyek adatainak védelmére vonatkozó előírások miatt ugyanis csak késelemben és esetben volt lehetőség ezen információk kezelésére. A lakossági hitelezés 1997-ben még nem volt olyan mértékű, hogy meggyőzően indokolni lehessen egy pozitív listás hitelnyilvántartó rendszer létjogosultságát.

1998-ban új cég kezdte meg kiépíteni hitelreferencia szolgáltatási tevékenységét. A Giro Rt. által alapított Girodat Rt.

piaci alapon működő, pozitív listás credit büro létrehozását tervezte, amely magán-személyek adataira specializálódik, és a Nyugat-Európában működő credit bürokhoz hasonlóan minden hitelkérelmet benyújtó – nemcsak a késedelmesen teljesítő- ügyfélről szolgáltat információkat. (A Girodat Rt. által üzemeltetett credit büro jellemzőit később bemutatjuk.)

Az alábbiakban áttekintjük a Magyarországon működő mindkét típusú hitelinformációs rendszer (BAR, credit büro) legfontosabb jellemzőit, majd részletesen ismertetjük az adósokra vonatkozó bankközi információs rendszer további fejlesztésének lehetőségeit és fő irányvonalait.

⇒ **Hitelinformációs rendszerek.**

1. Bankközi Adósnnyilvántartó Rendszer

A BISZ Rt. által működtetett Bankközi Adósnnyilvántartó Rendszer (BAR) 1995 júniusában kezdte meg működését, s a **vállalkozói hitelek**re vonatkozó központi adatbázis feltöltése 1996 végére fejeződött be. Ez a hitelinformációs rendszer a nyugat-európai országokban működő központi hitelnyilvántartó rendszerekkel mutat hasonlóságot abban a tekintetben, hogy a pénzügyi közvetítő rendszer szereplői számára kötelező a csatlakozás, és az adatok nem megfelelő szolgáltatása esetén az adatszolgáltatókat szankcionálják. A rendszer működését törvényi előírások is szabályozzák és kiemelt szempont az adatvédelmi előírásoknak történő megfelelés. Eltérés ugyanakkor, hogy a nyugat-európai rendszereket jellemzően

központi bankok alapították, s általában a felügyeleti szervek működtetik. Magyarországon viszont kereskedelmi bankok a tulajdonosai a hitelinformációs rendszert üzemeltető társaságnak, de adatszolgáltatást nemcsak a tulajdonosoknak, hanem – amint már említettük – minden a Hpt.-ben meghatározott piaci szereplőnek kötelező teljesítenie, s ezen adatszolgáltatói körnek van lehetősége információk lekérésére.

A BAR vállalati rendszere abban is eltér a nyugat-európai gyakorlattól, hogy nem szabtak alsó limitet, tehát összeghatártól függetlenül, minden jogi személyiségű hiteladóra és a vele megkötött hitelszerződésre vonatkozó adatot át kell adni. A vállalatokra vonatkozó nyilvántartás – köszönhetően a hitelkonszolidáció tapasztalatainak – azonban már kezdettől fogva pozitív listás, azaz minden megkötött hitelszerződésről adatot kell szolgáltatni a központi hitelinformációs rendszernek, s az adatszolgáltatók a rendszerből információkat kérdezhetnek le.

A **lakossági rendszer**, amelyet a BISZ Rt. a Hpt. 1998. évi módosítását követően fejlesztett ki, a Portugáliában, Belgiumban és Franciaországban működő hitelnyilvántartó rendszerekhez hasonlít abban a tekintetben, hogy negatív információkat kezel, s a viszonylag alacsony összeghatár (a mulasztás összeg minimálbér háromszorosa) miatt a háztartási piac nagy részét lefedi. Az adósnilyvántartó rendszer részére azokat az adóssokat és hitelszerződéseiket kellett továbbítani, amelyeket 1998. január 1. után kötöttek, s amelyek esetében az adós 90 napot meghaladóan, a minimálbérnél nagyobb ösz-

szegben mulasztotta el teljesíteni fizetési kötelezettségeit.

A természetes személyekre vonatkozó adatbázist 2000 folyamán fokozatosan töltötték fel információkkal a pénzügyi intézmények, s az ősfeltöltés 2001. február 28-án fejeződött be, ekkorra lett teljes körű – a negatív listás – adatbázis. Az ősfeltöltéssel párhuzamosan a BISZ Rt. már a lekérdezést is lehetővé tette a feltöltést befejező adatszolgáltatók részére.

2001-ben három új alrendszert fejlesztettek a BAR-ban, amelyek információkkal történő feltöltése jelenleg is folyik. Kettő a vállalati, egy pedig a lakossági rendszerhez kapcsolódik. A vállalati rendszer a hitelnyilvántartás mellett a sorban álló folyószámlák¹⁶ és a felfüggesztett, felmondott kártya-elfogadóhelyek¹⁷ adatainak kezelését végző alrendszerekkel bővült. A lakossági rendszer a hitelmulasztások mellett a törvényben megfogalmazott feltételek alapján a kártyával elkövetett visszaéléseket tartja nyilván.

A BAR rendszert jelenleg 400 pénzügyi intézmény használja. A vállalati rendszer mintegy 80 ezer vállalkozásra nézve 200 ezer élő és 900 ezer lezárt szerződést tart nyilván, s a lekérdezések száma havonta 7 ezer körül alakul.

16 A Hpt. előírja, hogy a központi hitelinformációs rendszerbe jelenteni kell azon vállalkozások sorbanállási adatait, amelyek bankszámláján – fedezethiány miatt – harminc napot meghaladó időszak alatt, egymillió forintnál nagyobb összegű sorbanállást tartottak nyilván.

17 A Hpt. értelmében abban az esetben kell jelenteni a hitelinformációs rendszernek a bankkártya- és csekkelfogadókra vonatkozó adatokat, amennyiben azok megszegték a bankkal kötött szerződésben vállalt kötelezettségeiket, illetve visszaéltek a szerződésekben lefektetett jogaikkal a bankkártya-, illetve csekk elfogadás során.

A lakossági rendszer 75 ezer ügyfél 120 ezer mulasztásának adatait kezeli, s a lekérdezések száma havonta meghaladja a 20 ezret.¹⁸

A BISZ Rt. a vele kötött **együtműködési megállapodásban** kötelezően előírja a csatlakozó hitelintézetek, lízincégek és befektetési vállalkozások számára, hogy minden ügyfelet, akiről/amelyről adatot szolgáltatnak a nyilvántartás számára (vállalatok és természetes személyek esetében egyaránt) a hitelszerződésben nyilatkoztatni kell arról, hogy tudomásul veszi azonosító adatainak és a hitelszerződés adatainak BAR részére történő továbbítását. Az adatszolgáltatás a Hpt. értelmében nem jelenti a banktitok megsértését, ezért nem szükséges az adós beleegyezése ahhoz, hogy adatait továbbítsák a központi adósnyilvántartóba, illetve a rendszerből adatot kérdezzenek le, de a szigorú adatvédelmi előírások miatt elengedhetetlen az ügyfél megfelelő tájékoztatása az adatszolgáltatás céljáról és az adatszolgáltatással kapcsolatos körülményekről.

Az együtműködési szerződésben az adatszolgáltatók kötelezettséget vállalnak arra, hogy az általuk szolgáltatott adatokat rendszeresen aktualizálják és karbantartják. A BAR rendszerbe beépített ellenőrző mechanizmusok segítségével automatikusan figyelik, hogy aktuálisak-e az adatok. A BISZ Rt. ennek segítségével fizetési bírsággal szankcionálhatja az adatok aktualizálását elmulasztó, illetve hibás, ellentmondásos adatokat küldő bankokat.

A BAR működése az elmúlt években folyamatosan fejlődött, s az adatbázisból lekért információk számottevő támogatást nyújtanak a pénzügyi intézmények számára az ügyfelek fizetőképességének és fizetőkészségének megítéléséhez. A lakossági hitelezési piac fellendülésével azonban a magánszemélyekre vonatkozó információk már nem elegendőek az adós megítéléséhez, ezért szükségessé vált a rendszer továbbfejlesztése.

2. A Girodat Rt. credit büró rendszere

A Girodat Rt. hitelinformációs rendszeréhez a bankok **önkéntes alapon** csatlakozhatnak. A cég profitorientált vállalkozásként működik, szolgáltatásait a lakossági hitelpiacon aktív bankok és lízincégek számára igyekszik értékesíteni. A cég szolgáltatásainak kialakításakor a németországi mintát (SCHUFA) vette alapul, s arra törekszik, hogy a hiteligenytlőkről minél teljesebb körű információkat nyújtson. Problémát jelent ugyanakkor, hogy a rendszerhez viszonylag szűk kör csatlakozott, s emiatt kevés pénzügyi intézménytől kap adatot, mert az adatszolgáltatók köre a lakossági hitelezési piac viszonylag kis szegmensét fedi le.

Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a rendszer által nyújtott szolgáltatások egy részét jelenleg fejlesztik, s ehhez forrást csak a szolgáltatásaiért kapott bevételből tud biztosítani.

Figyelembe kell venni ugyanakkor, hogy a lakossági bankok jelentős részének nem áll érdekében egy másik rendszerhez is csatlakozni, hiszen a BAR minden

¹⁸ Forrás: BISZ Rt.: A teljes listás lakossági hitelnyilvántartó rendszer adattartalma, működése 3. oldal (1.4 verzió), 2002. augusztus.

pénzügyi intézmény számára kötelező, s ezzel egy sokkal kiterjedtebb adatbázis igénybevételére van lehetőség. Emellett a credit bíróhoz történő csatlakozás ellen szól az is, hogy a szolgáltatás igénybe vételéhez szükséges informatikai és szabályozási-ügyviteli háttér kialakítása költséges és időigényes, valamint a lekérdezésekért fizetett összeg is tovább emeli a hitelezés költségeit.

A Girodat Rt. – ellentétben a BISZ Rt-vel – nem hozott létre hitelnyilvántartó adatbázist, hanem olyan lekérdező és adatkereső szoftvert kíván alkalmazni, amelynek segítségével az adatszolgáltató intézmények adatbázisaiból jutnak hozzá a szükséges információkhoz, és azokat továbbítják a lekérdezők számára.

A Girodat Rt. a vele megállapodást kötő bankok részére információkat nyújt, a BM Adatnyilvántartó Rendszerével határozatlan időre megkötött együttműködési megállapodás alapján. A szolgáltatás lényege, hogy a kereskedelmi bankok és pénzügyi vállalkozások automatikusan, on-line módon, időkorlátozás nélkül információt kérhetnek le a hivatal adatbázisából a hitelkérő személyére, okmányaira (személyi igazolvány, útlevél, vezetői engedély), tulajdonában álló gépjárműre.

A Girodat Rt. által tervezett szolgáltatások összessége a nyugat-európai országokban működő credit bíró rendszerekhez közelít, ugyanakkor a jelenleg kiépített informatikai háttér, illetve a megfelelő adatbázis hiánya miatt a pénzügyi intézmények részéről alacsony az érdeklődés a már kiépített, és a jövőben tervezett szolgáltatások iránt.

⇒ A hitelreferencia-szolgáltatás továbbfejlesztését befolyásoló körülmények.

Amint a tanulmány bevezető részében már részletesen ismertettük, az utóbbi években a lakossági hitelezés jelentős fel-futása miatt olyan mértékben megnövekedtek a kereskedelmi bankok kockázatai, hogy elengedhetetlennek tűnik – a kereskedelmi banki kockázatkezelés hatékonyságának növelése érdekében – a természetes személyek eladósodottságára vonatkozó információcseré fejlesztése. A nemzetközi tendenciák azt mutatják, hogy a hitelinformációs rendszerek szerves fejlődése során a lakossági hitelek esetében a csak negatív információkat kezelő, kötelező adatszolgáltatáson alapuló hitelreferencia szolgáltatók mellett jön létre **egy rugalmasan működő, önkéntes alapon szerveződő, piaci szolgáltatásokat nyújtó credit bíró rendszer**. Ez megvalósulhat egy már jól működő rendszer adaptálásával, saját rendszer fejlesztésével, illetve egy multinacionális, credit bíró szolgáltatást nyújtó céghez történő csatlakozással. Egy ilyen pozitív listás nyilvántartáson alapuló szolgáltatás a kereskedelmi bankok számára megfelelő mennyiségű információt szolgáltat arról, hogy a hiteligenylést benyújtó ügyfélnek milyen fennálló kötelezettségei vannak, illetve voltak, azokat hogyan fizette, valamint van-e másik hitelkérelme folyamatban valamelyik másik banknál. Emellett a legtöbb credit bíró szolgáltatást nyújtó rendszer az adósról nyilvántartott, az egyes hitelszerződések történetére vonatkozó adatok alapján minősíti is az ügyfél fizetőképességét és tájékoztatást ad az ügyfél eladósodottságá-

nak mértékéről. A fejlettebb szolgáltatást nyújtó rendszerek az információt kérő bank számára elkészítik az ügyfél scoringját is. Ezen információk alapján a bank viszonylag gyorsan és anélkül, hogy túl sok dokumentumot kérne be az ügyfél-től, képet tud alkotni arról, hogy milyen kockázatai vannak a hiteligénylő számára nyújtandó hitel megtérülésének, mekkora a vissza nem fizetés valószínűsége. A kapott információk nemcsak abban a döntésben segítenek, hogy odaítélje-e a bank a kért hitelt, hanem abban is, hogy milyen kockázati felárat számoljon.

A credit büro szolgáltatás a megbízható **adósok számára is előnyökkel jár**, hiszen az adataikhoz történő hozzáférés engedélyezése ellenében kedvezőbb kondíciókkal és rövidebb idő alatt juthatnak hitelhez, mint a kötelezettségeiket kevésbé pontosan teljesítő ügyfelek. Amint már a bevezető részben is utaltunk rá, a nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a credit büro rendszerek által nyújtott információk alapján a bankok jobban meg tudják ítélni az ügyfél teherviselő képességéhez mért eladósodottságát. Ez különösen fontos lenne Magyarországon, ahol a lakossági hitelezés még csak igen rövid múltra tekint vissza, s így maguk az ügyfelek sem képesek minden esetben felmérni, hogy egy hosszabb távon, illetve egy recessziós időszakban hogyan alakulna a fizetőképességük, hiszen a hiteligénylők nagy része erről még nem rendelkezik gyakorlati tapasztalatokkal.

Ugyanakkor **a credit büro rendszer szolgáltatásait alapvetően meghatározza, hogy milyen méretű az adatbázis.** Csak abban az esetben szolgálhat a rend-

szer megbízható adatokkal, amennyiben a lakossági hitelezési piacon meghatározó bankok többsége önkéntesen csatlakozik és szolgáltat adatot. Amennyiben az adatbázis csupán a hitelezési piac egy szűkebb szegmensét fedi le, abban az esetben az információk megbízhatósága kérdőjeleződik meg, s ez meghatározza a szolgáltatás minőségét.

Magyarországon **a pénzügyi intézmények körében** – annak ellenére, hogy jó részük elismeri a lakossági hitelinformációs rendszer működésének és továbbfejlesztésének szükségességét – **a számtalan pozitívum ellenére sincs még meg a megfelelő érdekeltség ahhoz, hogy önkéntesen csatlakozzanak egy piaci alapon létrehozott credit büro rendszerhez.** Ezt támasztja alá a Girodat Rt. által kiépített credit büro szolgáltatás iránti alacsony érdeklődés.

Ahhoz, hogy megértsük e látszólagos ellentmondás okait, fontos megvizsgálni ebből az aspektusból a jelenlegi magyar helyzetet.

- A bevezető részben már utaltunk arra, hogy előfordulhatnak olyan piaci helyzetek, amikor a bankok közötti információcseréből származó előnyöket háttérbe szorítják azok a veszteségek, hátrányok, amelyeket egyes piaci szereplők elszenvedhetnek, amennyiben a számukra fontos üzleti értéket képviselő információkat más bankok számára egy bankközi hitelinformációs rendszeren keresztül átadják. Magyarországon a lakossági piacon folyó éles piaci verseny miatt **a jelentősebb piaci részesedéssel rendelkező bankok számára nagyobb veszteséget jelent,**

ha lakossági ügyfeleikről információt szolgáltatnak annál, mint amennyit profitálhatnak a hitelinformációs rendszerből lekérdezhető adatokból. A hátrányok abból erednek, hogy így más, a lakossági piaci részesedés növelésére törekvő bankok számára is könnyebben megszerezhetővé válnak azok az ügyfelek, amelyek eddig azért tartózkodtak más banknál igénybe venni a szolgáltatást azért, mert mint új ügyfelektől sokkal több információt kértek, illetve hitelkérelmük elbírálása is tovább tartott, mint annál a banknál, amelynél már a többéves kapcsolat révén jobban ismerték őket.

- A bankok önkéntes információcserétől való tartózkodásában szerepet játszik az is, hogy a rendszerváltást követően nagymértékben megerősödött **a természetes személyeknek az információs önrendelkezési joghoz¹⁹ való ragaszkodása**, amelyet mint alkotmányos jogot a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: adatvédelmi törvény) előírásai is szigorúan védenek. A magán-személyek számottevő része – s ezt

alapvetően meghatározza a társadalmi közhangulat – jelenleg még sokkal fontosabbnak érzi, hogy személyes adatait minél korlátozottabb körben használhassák fel, mint az abból származó előnyöket, hogy a személyes adatok és az ahhoz kapcsolódó hitelinformációk cseréje révén esetleg gyorsabban és kedvezőbb feltételekkel kaphatna hitelt. Az ügyfelek jelentős hányadának ilyen típusú hozzáállása és érzékenysége miatt a kereskedelmi bankok nem szívesen vállalják fel a személyes adatok önkéntes átadásából eredő esetleges konfrontációkat.

- Befolyásoló körülmény továbbá, hogy **a hitelinformációs rendszerhez történő csatlakozás – főleg a kezdeti időszakban – jelentős költségekkel járhat** a bankok számára. A saját belső nyilvántartási rendszereik fejlettségétől (fejletlenségétől?) függően jelentős beruházási költségeket emészthet fel a számítástechnikai fejlesztés, amelynek révén adatot tudnak szolgáltatni a hitelinformációs rendszer részére, illetve az onnét származó információkat fogadni tudják. Ezen felül fizetniük kell a szolgáltatásért is, amelynek nagy hányadát ugyan továbbterhelik ügyfeleikre, de ezzel tovább emelik a hitel árát. Tekintettel a költségérzékeny hitelfelvevői körre és az éles piaci versenyre, a hitel árának emelése miatt hátrányosabb helyzetbe hozná a credit büro szolgáltatást igénybe vevő bankot a piacon, azoknál a versenytársaknál, amelyek nem csatlakoztak a rendszerhez. (A teljesség kedvéért hozzá kell azonban tenni, hogy hosszabb távon ezek a költsé-

¹⁹ Az információs önrendelkezési jog elve értelmében mindenki maga rendelkezik személyes adataival, és személyes adat csak abban az esetben kezelhető (gyűjthető, továbbítható, vagy tartható nyilván, dolgozható fel), amennyiben ahhoz a személyes adat tulajdonosa, vagyis az érintett hozzájárul. Az érintett hozzájárulása hiányában csak törvény rendelheti el a személyes adatok kezelését. Az adatvédelmi törvény előírja, hogy csak közérdekből, illetve megfelelő indokokkal alátámasztva lehetségesen kötelező módon elrendelni adatkezelést, s csak olyan mértékben ameddig az adatkezelés céljának eléréséhez elengedhetetlen.

gek valószínűleg megtérülnének a csatlakozó bankok számára azáltal, hogy a többletinformációk révén hatékonyabban tudnák feltárni a vissza nem fizetési kockázatokat, amelynek eredményeként csökkennének a hitelportfólió veszteségei.)

Meg kell állapítanunk, hogy a felsorolt körülmények miatt, jelenleg nincs lehetőség a magyar lakossági hitelezési piacon – az USA-ban már több évtizede jól működő, s Nyugat-Európában is egyre terjedő – klasszikus credit бюро szolgáltatás bevezetésére. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lenne szükség a jelenlegi negatív adatnyilvántartáson alapuló információcsere továbbfejlesztésére. Amellett, hogy a pénzügyi rendszer stabilitásának megőrzése érdekében elengedhetlenné vált a lakossági hitelezés gyors felfutásából eredő kockázatok csökkentése a bankközi információcsere továbbfejlesztése révén, a kereskedelmi bankok részéről is egyre határozottabban fogalmazódik meg az igény a jelenlegi rendszer továbbfejlesztésére, és egy a természetes személyek pozitív adatain alapuló hitelinformációs szolgáltatás kialakítására.

⇒ **A pozitív listás hitelinformációs rendszer kialakítása.**

Tekintettel arra, hogy az elméleti szempontból és nemzetközi gyakorlat alapján ideális modell megvalósítására a sajátos magyar körülményeket figyelembe véve jelenleg nincs lehetőség, ezért olyan speciális rendszer kialakítására van szükség, amely viszonylag rövid idő alatt és nem túl magas költséggel kivitelez-

hető. A megoldásnál alapvető szempont, hogy a kialakított rendszerhez történő csatlakozást kötelező jelleggel törvény írja elő, ugyanakkor a rendszer fejlesztése során bekerüljenek olyan elemek is, amelyek a nemzetközi gyakorlatban jól kiépített credit бюро szolgáltatásnál már megvalósultak, oldva ezzel a klasszikus hitelnyilvántartók jellegét meghatározó rugalmatlanságot.

Az alábbiakban megvizsgáljuk egyrészt technikai oldalról a fejlesztési lehetőségeket és az ehhez kapcsolódó problémákat, majd áttekintjük azokat a jogi oldalról felmerült kérdéseket, amelyek megoldása elengedhetetlen a pozitív listás hitelinformációs rendszer kialakításához.

1. A pozitív listás lakossági hitelinformációs rendszer kialakításának technikai és információtechnológiai kérdései

Technikai oldalról a legfontosabb kérdés, hogy egy új rendszer fejlesztésével (illetve egy külföldi rendszer adaptálásával), **vagy a már meglévő rendszerek valamelyikének továbbfejlesztésével lehet-e optimálisan megvalósítani a pozitív listás hitelinformációs rendszert.** Egy új rendszer kifejlesztésénél a francia, illetve német (SCHUFA) minta követése mérlegelendő, míg a külföldi rendszer átvétele szempontjából a lengyel példa tűnhet előnyös megoldásnak. Mindhárom rendszer közös vonása, hogy klasszikus pozitív listás adatbázisok, amelyek az ügyfelek hiteltörténeteit tartják nyilván, s ez alapján megállapítható, hogy az adós pontosan fi-

zeti-e az esedékes törlesztő részleteket, s ha nem, akkor hány napos és milyen összegű elmaradása van. A rendszer különösen a megbízható és mindig határidőben teljesítő adósok szempontjából kedvezőbb, hiszen az ilyen adósok hitelszerződéseinek története a bank számára azt jelzi, hogy az ügyfél számára engedélyezendő újabb hitel vissza nem fizetési kockázata alacsony, ezért kedvező feltételekkel lehet elbírálni az adós által benyújtott hitelkérelmet. Hátránya a rendszernek, hogy fejlesztése és bevezetése viszonylag hosszú időt vesz igénybe.²⁰ Jelentős beruházási kiadást igényel a rendszer kifejlesztése, és a csatlakozó bankok számára további terhet jelent saját számítástechnikai rendszereik átalakítása úgy, hogy képesek legyenek adatszolgáltatásra az új hitelinformációs rendszerbe.

Figyelembe véve a lakossági hitelportfólió jelenlegi és a közeljövőben várható jelentős növekedése miatti idő- és a bankok részéről jelentkező anyagi erőforrás korlátokat, célszerűbbnek látszik a már meglévő **BAR lakossági részének továbbfejlesztése**. Ebben az esetben a BAR számára történő adatszolgáltatást kiterjesztenék minden hitelszerződésre, de a szerződés bekért adatai között a hiteltörténet nem szerepelne, hanem csak a törlesztő részlet nagysága és gyakorisága, a hitelszerződés kelte, lejárat, a hitelszerződés státusza, illetve a mulasztás összege és dátuma, amennyiben annak mértéke

és időtartama meghaladja a törvényben előírt határértékeket. Az időtényező kiemelt szempontnak számít, hiszen a hitelezési aktivitás felfutásának jelenlegi üteme mellett feltétlenül szükséges, hogy minél gyorsabban kiépüljön az ügyfelek teherviselő képességéről is információkat tartalmazó adatbázis, és a bankok a lehető leghamarabb információt kapjanak a hitelt igénylő ügyfelek eladósodottságáról. Abból a szempontból is kedvezőbb ez az alternatíva, hogy a Hpt. módosítására ez év utolsó negyedévében van lehetőség, tehát akkorra mindenképpen szükséges meghatározni a pozitív listás rendszer megvalósításának kereteit. A megoldás további előnye, hogy a bankoknak a már meglévő negatív listás adatszolgáltatáshoz kialakított rendszereiket kell továbbfejlesztelniük.

Hátránya ugyanakkor ezen megoldásnak, hogy a bankok a klasszikus pozitív listás hitelinformációs rendszerekhez viszonyítva kevesebb adathoz jutnak hozzá. Így például egy adott hiteligenylőről nem fogják tudni pontosan lekérdezni, hogy mikor, milyen pontosan törlesztett, hanem csak arról értesülnek, ha az ügyfél késedelme már meghaladta a törvényben előírt 90 napot és a minimálbér háromszorosát. Amennyiben az ügyfél ilyen mértékű mulasztást nem követett el, hanem csak ennél kisebbet, abban az esetben a rendszer nem tart róla nyilván negatív információt, tehát a bank arról értesülhet, hogy mikor, milyen nagyságú hitelt kapott, s azt milyen ütemezésben kell visszafizetnie. A kapott információk nem adnak ugyanakkor arra vonatkozóan iránymutatást, hogy az adott ügyfél minden esetben

20 A három említett lehetőség közül a lengyel változat adaptálása lehetne a leggyorsabb, ugyanis a rendszer fejlesztői és üzemeltetői azt ajánlották, hogy kilenc hónap alatt a magyar igényeknek megfelelően átalakítva átadják a rendszert.

pontosan és megbízhatóan teljesített-e vagy esetleg időnként volt a törvényben előírt mértéknél kisebb elmaradása. A kevesebb információ révén a bankok kevésbé szofisztikáltan tudják mérni az egyes hitelek vissza nem fizetési kockázatait, ami a jó adósok esetében az optimálistól eltérő kockázati felárat eredményezhet.

A következő fontos kérdés a továbbfejlesztendő lakossági adósnylvántartó rendszer **adatszerkezetét** illetően merülhet fel. A természetes személyek egyszerűbb és gyorsabb azonosítását ugyanis jelentős mértékben megkönnyítené, ha a jelenleg használt **természetes azonosítók** (családi név, utónév, születési dátum, születési hely, anyja neve) **mellett egy köz-hiteles azonosítót is alkalmazni lehetne**. Erre legmegfelelőbbnek tűnik a **személyi szám**, amelynek jelenlegi alkalmazását a vonatkozó törvényi előírások nem teszik lehetővé. Az azonosító használatára azért lenne szükség, mert a pozitív listás rendszer kiépítése révén a jelenlegi 75 ezres ügyfélszám 2-3 millióra is megemelkedhet, s ilyen nagyságrendi ugrás esetén a jelenleg alkalmazott természetes azonosítókkal lényegesen nehezebbé és bonyolultabbá válik az azonosítás. (A személyi szám használatához szükséges törvényi előírások módosítására még részletesen kitérünk a következő fejezetben, a jogi feltételek ismertetésénél.)

Az adatszerkezetet érintő fontos kérdés, hogy a negatív listás nyilvántartás felé ezidáig csak a törvényben meghatározott hitelmulasztásokat kellett jelenteni, s nem derült fény arra, ha az adós a hiteligénylés során, vagy a hitelügylet kapcsán valamilyen csalást, visszaélést követett el.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatták, hogy az ezekhez a rosszhiszemű cselekvésekhez kapcsolódó információk is fontosak a bankok számára, ezért **a hitel-információs rendszernek negatív eseményként nyilván kellene tartania, ha az ügyfélnek a rosszhiszeműsége miatt elutasított hiteligenlése volt, illetve ha a hitelszerződését rosszhiszeműség miatt mondta fel a bank**. (Az ilyen negatív események nyilvántartásához szintén szükséges a törvényi háttér módosítása, ezért erre a kérdésre is kitérünk még a jogi feltételeknél.)

A pozitív listás rendszer kialakításához az ügyfelekkel kötött hitelszerződésekről nyilvántartott adatokat is ki kell egészíteni, ugyanis a jelenlegi negatív listás lakossági rendszerben a mulasztási adatokon kívül csupán a szerződés megkötésének, lejáratának és megszűnésének dátuma szerepel. A pozitív listás rendszerben meg kell jelennie, hogy milyen az ügyfél által felvett hitel típusa, milyen összeget és milyen ütemezésben kell fizetnie, illetve a már megszűnt szerződések esetében nyilván kell tartani, hogy hogyan szűnt meg a szerződés (adós visszafizette, biztosíték érvényesítése révén a hitel megtérült, leírásra, esetleg értékesítésre került követelés stb.²¹).

Különösen fontos szempont, hogy **az új pozitív listás rendszer adatokkal történő feltöltése hogyan és milyen határidőre történjék meg**. Ennél a kérdésnél figyelembe kell venni, hogy mind az

21 Az adatszerkezetet érintő részleteket ld.: BISZ Rt.: A teljes listás lakossági hitelnyilvántartó rendszer adattartalma, működése (1.4 verzió), 2002. augusztus.

adósnyilvántartó rendszer továbbfejlesztése, mind a bankok által üzemeltetett rendszerek adatszolgáltatásra történő felkészítése időt vesz igénybe. A felkészülési idő hosszát erősen meghatározza az egyes banki rendszerek fejlettsége, hiszen a kisebb, korszerűbb integrált rendszereket üzemeltető bankok számára gyorsabban megy az új adatstruktúrának megfelelő adatszolgáltatásra való áttérés, mint a nagyobb és esetleg több rendszerrel rendelkező bankok esetében. Emiatt a feltöltés fokozatosan és az egyes bankok felkészültségéhez rugalmasan alkalmazkodva valósulhat meg. Ugyanakkor a feltöltés túlzott mértékű elhúzódása is problémát jelenthet, hiszen a hitelezési aktivitás felfutásának időszakában nem jutnak a bankok elegendő információhoz a hitelt kérő ügyfeleik más bankokkal szemben fennálló kötelezettségeiről, amely növelheti a kihelyezés kockázatait. Ezért törvényben szükséges meghatározni egy egyéves határidőt, ameddig minden pénzügyi intézménynek el kell kezdenie az új rendszer adatokkal történő feltöltését. (A jelenlegi ismereteink alapján a Hpt. módosítása hatályba lépésének várható dátuma 2003. január 1. lesz, tehát az ősfeltöltést legkésőbb 2004. január 1-jéig kellene elkezdenie minden adatszolgáltatásra kötelezettnek.)

Sokat vitatott súlyponti kérdés, hogy **milyen dátumú kockázatvállalási szerződések kerüljenek a rendszerbe.**

A pénzügyi rendszer biztonsága azt követeli meg, hogy a törvény módosítás hatályba lépését követően **a lehető leghamarabb létrejöjjön a bankok számára érdemi és használható információkat szolgáltató adatbázis.** Ez akkor valósul-

hat meg, ha a törvény módosítás hatályba lépésekor fennálló és 1998. január 1-jét²² követően megkötött, valamint a törvény módosítás hatályba lépése után létrejött szerződésekre vonatkozik az ősfeltöltés. Ebben az esetben ugyanis a törvény hatályba lépését követő egy-másfél év múlva, vagyis még a hitelezési aktivitás erőteljes növekedésének az időszakában jutnának a bankok megfelelő információkhoz a hiteligenylők eladósodottságáról, s ezzel jócskán csökkenthetnék a lakossági hitelezés felfutásából eredő kockázatokat. Fontos érv az ősfeltöltés szóban forgó formája mellett, hogy az adatbázisba bekerülnének azok a hitelek is, amelyek a törvény hatályba lépésekor még fennállnak, de a hatályba lépést megelőzően, azaz a jelenlegi igen aktív hitelezési időszakban nyújtottak. (Ez különösen fontos lenne az utóbbi egy évben megkötött hosszú lejáratú lakásépítési hitelszerződéseket illetően.)

A jogi álláspont szerint ugyanakkor csak a törvény módosítás hatályba lépését követően megkötött hitelszerződések adatai kerülhetnek be az adatbázisba az ősfeltöltés során, ugyanis a törvény módosítás hatályba lépését megelőzően kötött, de a hatályba lépéskor fennálló szerződések átadása a törvény módosítás visszamenőleges hatályát jelentené, s erre nincs lehetőség.

²² Az 1998. január 1. után megkötött szerződések azért kerülhetnek be az adatbázisba, mert az 1998. január 1-jén hatályba lépő Hpt. ad lehetőséget a természetes személyek adatainak központi adósnyilvántartó rendszerbe történő továbbítására. (Ezt megelőzően a Hpt. értelmében ezen adatok banktitoknak minősültek.)

Ez a javaslat azonban véleményünk szerint lényegesen kitolná az adatbázis kiépítésének időtartamát s a törvénymódosítás hatályba lépését követő 3-4 év múlva lenne megfelelő információkkal feltöltve a nyilvántartás a bankok számára. A megoldás hátránya az is, hogy egyáltalán nem kerülhetnének bele az adatbázisba azok a hosszú lejáratú hitelszerződések, amelyeket a bankok az elmúlt egy másfél évben kötöttek, illetve a törvénymódosítás hatályba lépéséig még kötnek.

Álláspontunk szerint a lakossági hitelállomány jövőbeni hasonló intenzitású növekedése komoly veszélyeket rejthet magában, amennyiben a bankok nem kapnak elegendő információt a hitelfelvevők teherviselő képességéről. Az ügyfelek túlzott mértékű eladósodottsága ugyanis jelentősen megnövelheti a nagy lakossági kereskedelmi bankok hitelezési veszteségeit, s ez a bankok mérete miatt kihatna a teljes pénzügyi szektorra. Ebből következően alapvető gazdasági érdek a használható adatbázis minél rövidebb idő alatt történő kiépítése, amelyhez meg kell találni a megfelelő jogi kereteket.

2. A pozitív listás lakossági hitelinformációs rendszer jogi feltételei

A technikai keretek meghatározásán túl tehát **a törvényi feltételek** megteremtése is fontos a pozitív listás lakossági adósnilyvántartó rendszer kialakításához. Ehhez elsősorban **a hatályos Hpt. módosítására van szükség**, amely természetes személyek esetén jelenleg csak az előírások szerinti mulasztások elkövetése esetén teszi

lehetővé az adatok kezelését. A Hpt. banktitok sértés alóli kivételeket szabályozó előírásait kellene úgy átalakítani, hogy összeghatártól függetlenül minden természetes személlyel kötött hitelszerződésről adatot lehessen szolgáltatni a lakossági adósnilyvántartó rendszer számára, s az adatbázisból az adatszolgáltatók információkat kérhessenek le. Amint már arra korábban is kitértünk, az adatvédelmi törvény alapján csak törvény rendelheti el a természetes személyek adatainak kezelését, s az adatvédelemre vonatkozó előírások értelmében csak olyan körű személyes adat kezelését írhatja elő, amely a meghatározott cél teljesítéséhez szükséges.

Az adatvédelmi törvény értelmében a természetes személyek adatainak kezelését elrendelő törvényben részletesen szabályozni kell az érintettek jogait. Ennek megfelelően **a Hpt. módosításnak is rendelkeznie kellene arról, hogy az ügyfeleket írásban tájékoztatni szükséges a hitelinformációs rendszer számára történő adatszolgáltatásról.** Ezen kívül törvényben kell rögzíteni az adós számára azt a jogot, hogy még az előírt mulasztási időszak (90 nap) letelte előtt tudomást szerezzen arról, hogy a mulasztás esetén információt fognak róla szolgáltatni a hitelinformációs rendszernek. Amennyiben az adós ezt az adatszolgáltatást, illetve az ezzel járó szankciót el akarja kerülni, lehetőséget kell adni számára a lejárt tartozás megfizetésére még a 90 nap lejáta előtt, annak érdekében, hogy mentesüljön a mulasztással kapcsolatos nyilvántartásba vétel alól. Biztosítani kell továbbá – az adatvédelmi előírásoknak megfelelően – **az ügyfelek saját**

adataikhoz való hozzáféréseinek és lekérdezésének jogát, és lehetőséget kell adni arra, hogy amennyiben helytelen információkat kezel róla az adatbázis, kezdeményezze az adatok módosítását, és tájékoztatást kapjon a javított adatokról.

Az adatvédelmi törvény előírásai értelmében csak olyan adatok kezelésére van lehetőség, amelyet a vonatkozó törvény megfogalmaz, s ennek betartása érdekében a pozitív listás nyilvántartó rendszerben kezelendő **ügyfél- és hitelszerződésadatok Hpt.-ben történő tételes felsorolására** van szükség. A technikai kereteknél már említett, rosszhiszemű hitelígényles visszautasítását, valamint a hitelszerződés felmondását, mint negatív eseményt is szerepeltetni kell a Hpt. módosításában annak érdekében, hogy a központi adósnilvántartó rendszer részére ezeket az információkat is szolgáltatni lehessen.

A Hpt. mellett ugyanakkor szükség van még egy törvény módosítására, ugyanis a személyi szám mint közhiteles azonosító alkalmazását **a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódokról szóló 1996. évi XX. törvény csak meghatározott szervezetek és személyek részére engedélyezi**, s ebbe a körbe nem tartoznak bele a BISZ Rt., valamint az adatszolgáltatásra kötelezett pénzügyi intézmények. A törvény előírásait úgy célszerű módosítani, hogy az lehetővé tegye a központi adósnilvántartó rendszer, valamint a rendszernek adatokat szolgáltatók számára a személyi azonosító jel kizárólag adósnilvántartás céljára történő használatát.

⇒ **Következtetések.**

A lakossági hitelezés növekvő kockázatai Magyarországon is szükségessé tették, hogy a bankok megbízhatóbb információk alapján ítéljék meg hitelígénylő ügyfelek eladósodottsági szintjét és teherviselő képességét. Hosszas fejlődési folyamat eredményeként a bankok közössége – mérlegelve a költségeket és a technikai lehetőségeket – a központi hitelnyilvántartó rendszer (BAR) lakossági részének továbbfejlesztésére tett javaslatot a pénzügyi kormányzatnak. Ezáltal a jelenlegi negatív listás lakossági adatbázis pozitív listás adatokkal kerülne kiegészítésre. Az átalakítás során szempont az is, hogy a hitelinformációs rendszer képes legyen az Európai Unióhoz történő csatlakozást követően a tagországok hitelnyilvántartó rendszereihez történő kapcsolódásra. Ez azért is elengedhetetlen, mert a csatlakozást követően várhatóan megnő a határon átnyúló hitelezési tevékenység.

A pozitív listássá kiegészített lakossági hitelinformációs rendszer **a pénzügyi intézmények számára hosszú távon nyilvánvaló előnyöket hordoz**. Mindezekelőtt hatékonyabbá tehetik kockázatkezelő rendszereiket azáltal, hogy a hitelbírálat minősége javul, és időigénye csökken, az új, teljesebb körű információcsere révén. Ugyanakkor jelentős költségmegtakarítást is elérhetnek a bankok, mivel hitelezési veszteségeik hosszabb távon csökkenhetnek, valamint a hitelbírálati folyamat adminisztrációs terhei – bekért dokumentumok mennyisége, az adatok valódiságának ellenőrzése – is enyhülhetnek.

Előnyököt hordoz a továbbfejleszteni kívánt lakossági hitelinformációs rendszer **az ügyfelek számára** is. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a potenciális adósokról megszerezhető adatok biztonságának növelése és minőségi változása erősítheti a bankok közötti ügyfelekért folytatott versenyt. Ez egyrészt a szolgáltatások javulását eredményezheti, másrészt a kockázatok szofisztikáltabb

értékelése, és egyértelműbb megítélése a megbízható adósok számára a kockázati felár csökkentését teszi lehetővé.

Különösen nagy jelentőségű a hitelinformációs rendszer tovább fejlesztése a **teljes pénzügyi közvetítő rendszer szempontjából** is, mert a mikroszintű kockázatok csökkentésével elősegíthető a stabilitás fenntartása.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Árvai Zs. és Tóth I. J. [2001]: Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség: A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata. *Közgazdasági Szemle*, 2001.december.
2. Barron, J. és Staten, M. [2000]: The Value of Comprehensive Credit Reports: Lessons from the U.S. Experience. Draft.
3. Chandler, G. és Johnson, R. [1992]: The Benefit to Consumers from Generic Scoring Models Based on Credit Reports”, *IMA Journal of Mathematics Applied in Business and Industry*, Vol.4., pp. 61–72. Oxford University Press.
4. Chandler, G és Parker L. [1989]: Predictive Value of Credit Bureau Reports. *Journal of Retail Banking*, Vol XI. No. 4. Winter, pp. 47–54.
5. Miller, M. [2000]. Credit Reporting Systems Around the Globe: The State of the Art in Public and Private Credit Registries. World Bank Project on *Credit Information*.
6. Pagano, M. és Jappelli, T. [1993]: Information Sharing in Credit Markets. *Journal of Finance*, Dec.
7. Jappelli, T. és Pagano, M. [2000]: Public Credit Information: A European Perspective. CSEF, University of Salerno and CEPR.
8. Stiglitz, J. és Weiss, A. [1981]: Credit Rationing in Markets with Imperfect Information”, *American Economic Review*, Vol. 71.
9. Előadás a lengyel gyakorlatról és tapasztalatokról, Biuro Informacji Kredytowej Budapest, 2002. augusztus.
10. BISZ Rt.: A teljes listás lakossági hitelnyilvántartó rendszer adattartalma, működése (1.4 verzió), 2002. augusztus.
11. Bankszövetség: Javaslat a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény módosítására a központi hitelinformációs rendszer bővítésével összefüggésben (Tervezet, 5. változat) 2002. szeptember.